

ՕՐԱԳԻՐ

Quarupulpi Puluppulpi & Inkupulpi.

ԵՐԿՐԱՐԴ ՏՄԻՒ , ԹԻՒ 83 ,

ԳՄԻՌԱԿԱՆ

ՈՒՐԲԵՐ, 24 ԸՊՐԻՒ, 1842

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

15 *Uyubul*

Բաղարթական կառավարութեան մէջ նշա
նաւոր անցք մը չի պատահեցաւ առ օրերս : Ընցած
չորեքշաբթի Բ . Դռււր արտաքոյ կարգի խոր
հօւրդ մը իղաւ՝ որն որ կը հաստատուն թէ Լսորես
տանի համար էր , ուր տեղէն եկած վերջին հա
ճիւի լուսերը յոյս կուտան թէ տեղութեանը
յիշխալ զաւաւուն վրայով ունեցած բարի դիտա
ւորութիւնը և Զանգերը շուտով բարեյաջող վախ
ճան մը պիտի ունենան :

Երեկ՝ ուրիշ խորհուրդ մ'էն ալ եղաւ, որն որ
կրուէ թէ միայն ()ունաստանի գործքն երուն կը
գերաբերէր :

Պաշտօն իրիկուն մայրաքաղաքիւ Յնդանօթնէ
 րը Ճանալցին Սէզուտի տարեգարհը . գիշերը մեծ
 լուսաւորութիւն եղաւ քաղաքիւ մէջ և Պողոսը
 իջինն եղերբը : Հիտեհաւ առաւօտուն յհՀալիաւ
 Սէքան մեծ հանդէսով Սուլտան Ըհմէտի մզկիթը
 դնայ : Նորին յհՀալիաւուլթէնը մզկիթէն ել-
 լալուն Սիւլիսանէն դնայ , ուր տեղ զօրքերուն
 ձրակով կրթութեան հանդէսը դնեց :

Նոյն օրը ԸԹ մէյտանի մէջ և ուրիշ երևելի
տեղերը կրկաւ կերպ խաղեր հղան հասարակու-

ԲՆԵՆՈՒՐԱԿԱՆՔ

ՀԱՄԱՌՈՏ ՊԵՏԱՌԱԹԻՒՆ

Վարդուշէն Պոնտփառթի :

ԼՆԻՐ ԺՆՈՆԴՐ , աշխարհակալութիւնը , ճաշարդութիւնը ու մահը :

(շարունակութիւն :)

Այն տառնեները Մասսենա անունով դաղդիացի զին-
քավորը՝ Վարդգիի թագաւորութեանը տիրեց մեծամեծ
յարթութութիւններ ընելով Վարդիայի մէջ : Հունվարի
25 ին ծերակգյտը Վճռեց որ արձան մը կանգնեն ՄԵՃԻՆ
Վափօղէտնի, ու փետրվար 10 ին վճռեց նաև որ սուրբ
Վիտնէստաի եկեղեցին նորոգի ու Վաղդիայի կայսե-
լաց դամբարանը հոն քլայ :

Դէրսպա բոլորովին փոխված էր՝ Կաթիլէնն նոր թա-
գաւորու թիւններ կը հաւաստէր, ինչպէս առաջ ալ հա-
ւասարկոսպետու թիւնը ուրիշ հասարակացիտու թիւններ
սահմանած էր։ Ի՞նչ ասեմնախօսու թիւանք մէջ որ բոլոր,

Թեան զուարճութեանը համար և մինչև իրիկուն տեսչին :

Նորին Վեհափառութիւնը միտք ունի Վեհազատ խանէի պալատը երթալ և յիշ մը տառն հոն կենալ : Տէրութեան պաշտօնատարները արդէն իրենց ամբարանոցը գացած են :

— 9 ին՝ Վեհ • Լըբան , իր նախարարներուն և բոլոր պաշտօնատարներուն ընկերութեամբը : Վեհ թեպի—Լ'տիէ կոչւած զպարտունը գնաց քնննութեան հանգեալն ներկայ դնելէլո : Լ'ս քննութեանը մէջ՝ որ մամաւաւրապէս արտաբերէի և պարկերէի վըպ էր , տղաք շատ յաջողուելութեամբ իրենց հարցմունքներուն պատասխանեցին : Կորին Վեհափառութիւնը իր սրտին հաճութիւնը յայտնեց զպարտան կառավարչին և վարժապետներուն , ու անոնց պարգև ալ տրվաւ • յետոյ Բիզա փաշային պատուիրեց որ աշկերտներուն ընծանէր բոլորէն :

— Լատորիայոյ դեպքան սրտոն Սթիւմբլ՝ իր տկարութեան պատճառով անցած ուրբաթ օր Պոլսոս դեպոյ, որ մէկ յարմար տուն մը գտնայ հոն տեղ և մայիս ամիսը հոն անցընէ. սա դեպքսնը կիրակի օրը հոռ զարձաւ աւատորիական շրջեհաւով :

— Լ՛ըբունի վաւօդապետ Տատեան Յովհաննէս
աղան, աս օրերս Պուրսա գնաց, որ տէրութեան
կողմանէ հոն տեղ հաստատուելու դաճազան գործա-

օրինադրաց խորհրդարանին բացված օրը՝ մայիսի 12-ին. հրեաներն է հետևեցին խօսքը, “Եւստիքի թագաւորը կորսնցոյց իր արքայական թագը, որն որ պիտի չի կրնայ մէյն ալ ձեռք բերելու. Իդոլիայի բոլոր թերակողն Գաղղիայի տէրութեանն մասն է” :

Լ՛ս միջոցիս՝ Վաղդիայի պատերազմը մինակ ռուսաց
և անդրկիացոց դեմ՝ քլլալով, ()սմանեան տէրու լեռանը
հետ շահաւոր գաշնակչութիւն մը ըրաւ՝ Կաթողեան ,
Երաստիանի զօրավարին ձեռքով՝ զոր Կոստանդնու-
պօլսոյ ղեկավարն էր : Լ՛սոր վրայ Սուլթան Էլիմա՛ք , Ս՛ու-
հիս Էֆէնտի՛ն Փարէլ իրկեց ղեկավանութեան պաշտօ-
նով :

Մայիսի 10-ին Հոլանտայի մեծերուն խնդրանքը՝
Նախդէշն իւր 1-ուի եղբայրը [մտաւոր հաստատեց աս
երկրին։] Յունիս 30 Պատկեհայի ու Վիրդէմ-լուրիկի [մա-
գաւորները , Վլէլլի ու Պլէրիկ մեծ դուքսը , ու գերմա-
նացի ուրիշ շատ իշխանները ժողկեցան “ Ուէնի դաշ-
նակցու [թխըն” ընկրու . ու գերմանական աշերու [թխէն
բաժնրեցան :

Դս րանը Բրուսիայի տէրութեան սիրտը վերաւորել էր, անոր Համար պատրաստուեցաւ դէմ կենալու : Ուս-

լոմներուն հանգամանքները իմանայ : Արքային
ճարտարապետն ալ Տատեան Յովհաննէս տղային
հետն է :

24188611

Թէպէտեւ Ղինէվրայի մէջ ժամացուցի գործարանները հետեւեալ կերպով կ'ընդհատուին իրենց գործունէութիւնը, և ստոյգ է որ նոր հաստատուած քաղաքականութիւնը ևս ամենեւին ձեւնոտու ըլլալու չէ վերստին արթնցնելու անոնց նախկին եւանդը, այսու ամենայնիւ ժամագործութեան տրհատող շատ առաջ գայած է 'Էտֆշաթէլ գաւառի Ըօ Տրֆօն ու Լօբըլ քաղաքներուն մէջ : 1840 ին առջի քաղաքի գործարանները՝ 42,273 հատ ժամացոյց շինեցաւ, ու 1841 ին՝ 50,309 : Իսկ Լոբըլի գործարանները՝ 29,812—33, 155 :

219.

Պոռնկայի նամակները մարտի 19 ին գրած կը ծանուցանեն թէ սըր Հէնրի Բոթլինձըր, շինաստանի մէջ անգղիայի լիակատար իշխանութիւն ունեցող՝ միտք ունի Բէքթի վրայ քալել, որ ուղղակի չինացոյ կայսր Հեո դաշնադրութիւն ղնէ :

Լիզմանիստանի մէջ մէկ նոր դիպուած մը պատահած է . բայց թէ որ Սալ զօրապետը կեցած

աի՝ Կափուէնն վերստին Վերմանիա գնաց իր մեծ բա-
նակովը , ու Իէնայի պատերազմը ընելով՝ բոլորովին
խորտակեց Նյուսիայի բանակը :

Լեզգիայի ծովային յաղթութիւնները՝ զրեթէ մեր ցամաքի յաղթութեանց կը հաւասարեւն : Գրաֆալէարի նաւամարտու լիւամբը՝ անգղիացի Ելեւոն ծովապետը բնաջինջ ըրած էր Գաղղիայի և յպանիայի նաւատորմիչները . և թէպէտ յիշեալ ծովապետը սաստիկ վերսուրբերով մեռանշոյն պատերազմին մէջ , բայց անգղիացեաց ձեռքը փնաց ծովերու ընդարձակ տէրութիւնը :

Լստտակալն թշնամիին՝ այսինքն Լնդդիայի վաղայ յար-
ձակեւելու համար՝ հնար էր անոր դիմացը ելալով պա-
տերադիկ, այլ ուրիշ անուղղակի միջոցներով։ Զրաման
եղաւ որ Վաղդիայի թշնամիները որքան նաւ ունին նե-
վաճառակից քաղքներնուն նաւահանգստին մէջ, ար-
դիւնն ու ջի թողուն որ դուրս ելան։ Վախիւնէն երկու
հարկաւոր հրաման գրեց Պէրլնէն. «մէկը՝ Վաղդիայի
աղփային պահապաններուն, որով կը ծանուցանէ անոնց
ինչ կարգ եւ կանոն պէտք է, երկիքը պաշտպանելու, ու
կը պատուիրէ որ բոլոր քաղաքացիները՝ քսան տա-
լուէն ինչքան վաթսուն տարու յիշալ՝ զինուորներուն

է հոն մինչև հիմայ, անշուշտ վտանգաւոր վիճակի մէջ ըլլալու է :

Պոմպէյ թաղան Գոմպէյ () վրանտ քուրիէ օրոյ գրութիւնները, մարտ 19 թիւով հետեւեալ լուրերը կուտան :

«Դեկտեմբեր 15 էն մինչև 30 անգղիացիք Չինաստանի մէջ իրեք նահանգի մայրաքաղաքներուն տիրեցին Նինկքօն 30-40 մղոն հեռու : Չինացիք սա քաղաքներուն մէջ շատ զօրք գրել էին, որ մօտ հըստ նահանգներու ժողովուրդը ասոնցմէ վախնալով՝ Նինկքօյի անգղիացի զօրքերուն օգնութիւն չընեն : Բնգղիացի զօրավարը չինացոյ զօրքերը հալածելով, խափանեց սա հարբը առանց վնաս մը ըլլալու անգղիացիներուն :

«Սըր Հէնրի Բոթիմօնը յունվարի 12 ին մեկ նեցաւ Վիլկանէն և 19 ին Հօնկ-Վօնկ հասաւ :

«Չինացիք աղէկ պատմեցին չինեցին Վանթի մօտ տեղանքը . բայց սա քաղաքին առնելիլ բնաւ չի վերջացունէր Բնգղիայի առուտորի վնասին համար եղած վէճը : Եւթմ լիակատար իշխանութիւն ունեցողը միտք ունի որ Վանթիքը թողու և բոլոր զօրքովը շիտակ փէքինի վրայ երթայ : Երբոր կայսեր կողմէն գործակալներ եկան որ անգղիացոց հետ դաշնագրութիւն ընեն, սըր Հէնրի Բոթիմօնը գէմ կեցաւ սա բանին, յայտնելով անոնց որ ինքը կողմ փէքին երթալ և ան ձուք տեսութիւն ընել Չինաստանի ինքնակալին հետ :

«Բոթիմօն ժողովուրդը աղէկ կը վարէր Բնգղիացիներուն հետ : Կըսէր թէ լիանկ-Վանթի մանտարիները պատրաստութիւն կը տեսնան անգղիական զօրաց վրայ յարձակելու :

Դոուսալ տէ Տէգաս ըսաւ զաղղ իարէն օրագրութեան մէջ կը կարդացել :

«Սըր Ռօպէրթ Փիլի Նոր տուրք ժողուելու համար ըրած առաջարկութիւնէն ՚ի վեր, մէկ դրժ գոհութիւն մը կը տրիէր Բնգղիայի քաղաքականութեանը վրայ, թէ Ռաւլամէնդին մէջ և թէ ուրիշ

տեղ : Բնգղիացի ասանկ ըլլալը յայտնի բան մըն է, վասն զի հարկատուութիւնը բնաւ մէկու մը հաճելի չէ . և որովհետեւ սա տուրքը ամմէնուն կը դադարէ, անոր համար ամմէն մարդ դժգոհ է : Բնգղիացիք աղէկ կիմանան որ սա օրվան օրս աղետալի հետեւանք ունեցող տուրք մը հաստատուել կուզէր : Եւթմ մտնեցին տուրք առնելիլ միայն պատերազմի ժամանակ կը լայ . և ահա Բնգղիացիք անհրաժեշտ ըլին էվել բարեբաղդութիւն վայելելէն ետեւ, պարտաւորեցաւ ուղղակի ձեռք գաղնել իր երկրի բոլոր եկամուտներուն : Հարկ եղաւ որ սա տուրքը միայն իրեք տարի առնելի, բայց ով գիտէ թէ արդեօք իրեք տարի անցնելէն ետքը նոյն հարկաւորութիւնները չի պիտի ըլլան, կամ թէ ուրիշ էվել մեծ նեղութիւններ ալ չի պիտի ծագին : Տղայական բան մըն է ըսել թէ Բնգղիայի տեղութիւնը մեծ նեղութեան մէջ է, որովհետեւ կերեայ թէ սա հարկապահանջութեան միջոցովը (որն որ խաղաղութեան ատեն բնաւ ՚ի գործ դրած չէ նա), միայն կալուածքներէն որքան տուտ տուրք պիտի առնէ, բայց և այնպէս սա տուրք պահանջելը յայտնի կըցուցնէ թէ նեղութեան մէջ է և զըրոմի պակասութիւն ունենալով նոր միջոցներ բանեցնելու կարօտութիւն ունի : Ուստի իրեք տարվան համար գրված տուրքը՝ գուցէ յաւիտեան պիտի տւէ :

«Եւթմ օրագրութիւնը՝ որ կըցածին չափ կը պաշտպանէ սըր Ռօպէրթ Փիլը, բնաւ չի կրնար ծածկել սա բանին վտանգը :

«Հատ կըրեկայինք, կըսէ նա, որ եկամուտի վրայ անգամ մը տուրք հաստատուելէն ետեւ կարելի ըլլայ ջնջել ղեկութեամբ . կըմտածինք որ եթէ սա բանը հիմնուելու ըլլայ, և հասարակութեան ատելութիւնը անցնի, անանկ ճշմարիտ և կարեւոր իշխանութեան երևան պիտի ելլան, որ գուցէ անտուներ մենք ալ պիտի պարտաւորենք տուրքը շարունակելու հարկաւորութիւնը հաստատուել : Բնգղիացիք մէջ կըրնանցուցած եկամուտներն ուս համար կընան օգնութիւն խնդրել մեզմէ : Բնգղիացիք և Չինաստան գուցէ էվել վնաս տալու են մեզի որն որ մեք չենք կարծեր : Վաղ

ղիա կամ Բմբիդա և կամ Ռուսաստան, կարծելով որ մենք նեղութեան մէջ կը գտնուինք, կըրնան կուլ հանելու ջանք ընել : Եւ տուրքին շարունակութեանը հարաւորութեանէն էվել հարկաւոր է հոգ տանիլ անոր սկսելուն վրայով . չէ թէ հակառակիլ պէտք է, այլ անանկ կերպով մը կանոնադրել որ տեղական հաճութիւն մը տայ արդարութեան սկզբունքներուն :

«Սըր Ռօպէրթ Փիլը հարած միջոցին դէմ հակառակութիւնը գլխաւորապէս տուրքին հաւասարութեանը համար է . վասն զի բոլոր եկամուտներուն տուրքը հաւասար է, և բնաւ խտրը մը չի կայ դրամագլուխ ունեցողներէն և արհեստաւորներէն առնելու տուրքին մէջ : Եւթմ արեւմտեւ կըսէ թէ որովհետեւ կալուածքի տէր եղողը իր եկամուտներէն 100 ին 3, տուրք կը հատուցանէ, արժան չէ որ աշխատութիւնով և արհեստով տարեկան ապրուստը ձեռք բերողն ալ նոյնչափ հատուցանէ : Եւթմ ամենայնիւ կը կարծէր որ բոլոր սա հակառակութիւնները կանցնին և սա տուրքին կանոնը ՚ի գործ կը դրնի, մանաւանդ երբոր ստակի կարօտութիւնը կը կրնի և կը կրնի ստիպելու ըլլայ :

Բնգղիացոց, ամբարկացոց և ուսաց առուտորը Չինացիներ հետ :

Դ. Տէգէ. քանոմիս ըսաւ զաղղ իարէն օրագրութեան մէջ կը կարդացել :

«Բմմէն մարդ գիտէ որ Բնգղիացի շատ մեծ առուտուր կընէ Չինաստանի հետ, թէ ուղղակի և թէ Բնգղիացի միջոցով : 1835-36 ին, Վանթի մէջ անգղիացոց առուտուրին շարժմանը օրապէս եղաւ . 32,426,623 թալէրի ապրանքներ մտաւ, և 23,852,899 թալէրի գուրս ելաւ . ընդ ամմէնը 56,279,522 թալէր կընէ : Բնգղիացիք սա հաշիւէն գուրս է . նոյն տարին անգղիացիք 26,200 մետուկ ափիոն ծախեցին չինացոց, գրեթէ մետուկը 600 գուրուշի . որ ամմէնը կընէ 15,720,000 գուրուշ : Ուստի 1835 մարտի 18 էն մինչև 1836 մարտի 17, անգղիացիք 383,107,442 Փրանքի առուտուր ըրին են չինացոց հետ :

Կարդէն համարվին . մեկալը՝ Բրիտանիոյ կղզիներուն հեռւմանց պաշարման կարգը եղանակը կիմացունէ . կը յայտնէ նաև թէ, Վաղղիայի ու իր տիրած գաւառներուն մէջ գտնուած անգղիացոց բոլոր վաճառքներուն տիրեն (զսփ ընեն) :

Բողեն քաղաքէն գեկտեմբեր 2 ին գիր մը գրեց վճիռ տալով որ Մատըլենի մէջ յիշատակարան մը կանգնեն ՚ի պատիւ գաղղիացի քաջ կտրիճներուն, սա վերագրով . « Կափոլէոն կայսրը մեծ բանակի զինուորներուն » :

Պոմպիւսի միշտ կը շարունակէր Նոր Նոր տեղերու տիրել : 1807 առին Վաղղիացիք Սիլեսիայի Պրեսլաու ու Կոկու քաղաքները . ու անընդհատ յաղթութիւններ ընելէն ետքը՝ Կափոլէոն Բրիտանիայի պատերազմն ալ ըրաւ Բրեսլայի ու Ռուսաց դէմ . թշնամիները հաղիւթէ փախչելու վրայ էին, քաջայաղթ ինքնակալը անոնց ետեւէն ինկաւ ու ինչպէս Ռուսիայի սահմանադրուիչը հալածեց, ու ինքն ալ Կափոլէոն քաղաքը կեցաւ հանգըստութիւն առնելու . սա եղաւ 1807 յունիս 18 : Ու 25 ին Կիւմմէնի մէջ երկու ինքնակալը Բոլեքսանդր ու Կա-

փոլէոն տեսնեցան մէկմէկու հետ բարեկամութիւն հաստատելով իրենց մէջ . որու վրայ ոչ մէկը ապահով էր և ոչ մէկալը : Եւ խաղաղութեան գլխաւոր պատճառը սա էր . Կափոլէոն կողմէր որ իր իրեք եղբայրը թագաւոր ճանչցնեն, (Նովսէփ, Կափոլէոն թագաւոր, Լուի Հոլանտայի, Դերոմ) Սէպֆալի :

Կիլլեոմ թագաւորը նորէն իր աթոռը նստաւ, որ գրեթէ տկարացած էր : Նովսէփ, Լուի, Դերոմ Պոմպիւսի թագաւոր հաստատեցան, ու Կափոլէոն ալ Ռէնի գաշնագրութեան պաշտպան եղաւ :

Սիլայն Գորթուկալի Կտերութիւնը մնացեր էր բոլոր Եւրոպայի մէջ, ուր տեղ անգղիացիք իրենց իշխանութիւնը կը բանեցունէին : Մտածեց Կափոլէոն թէ հարկաւոր է սա բանիս առջին առնել, ուստի պատերազմ հրատարակեցաւ, ու Կոլմբէր 24 ին Դիւնոգ զօրավարը հասաւ Բարանդէս . 29 ին Գորթուկալի տէրութեան փոխանորդ իշխանը՝ Բնգղիայի պատերազմական նաւ մը մտաւ Պրէզիլ երթալու, ու գեկտեմբերի 1 ին տիրեցին գաղղիացիք Լիլլոյնի փորթուկալի մայրաքաղաքին :

Կոլմբէր ժամանակին երկպառակութիւններ ծագեցան Սիլայնի թագաւորական գերագաստանին մէջ, որ Կափոլէոն իր քաղաքականութեան զգուշութեամբ պաշտպաններէր շատ առնէն ՚ի վեր, ու մեծ խռովութիւն մը տրւաւ Կափոլէոնի գործքերուն : Կատուրիացոց իշխանը (Գերտինանտոն) բռնուեցաւ Մարիտի մէջ, ամբաստանելով թէ դաշնակցութեան գլուխը ինքն է Կարոլոսի ի հպարտութեամբ վար իջեցունելու ու ինքն նստելու տեղը : Կարոլոսի թողութիւն շնորհեց անոր, ժողովուրդը ապստամբեցաւ, ու սա ապստամբութեան ատենը խաղաղութեան իշխանը քիչ մնաց որ պիտի սպաննէր Մարիտի մէջ : Կափոլէոն թագաւորական գերագաստանին հետ խօսակցելէն ետքը՝ Կարոլոսի, Գերտինանտոն ու իր եղբայրները, ՚ի շնորհս Կափոլէոնի հրժարեցան Սիլայնի թագաւորութեան վրայ ունեցած իրաւունքէն, ու Վաղղիա գացին : 1808 յունիս 16 կայսեր մեծ եղբայրը Նովսէփ, Սիլայնի թագաւոր ընտրուեցաւ . որու համար շատ սոսկալի պատերազմներ եղան, ու շատ տարի տեւեց և գեւ կը տւէ անոր աշխատելու հետեւները :

1836-37 թն ներս մտած սպրանքը , 34,910,662
թալէնի կըհամարէր , զորս ելածը , 23,950,430
թալէնի . 20,400,000 թալէնի արիւն ծախեցաւ ,
ամենը մէկէն 79,261,092 թալէն կընէ :

Ամերիկայի Միացեալ Միջնորդներուն առու-
տուրը՝ Վանթոնի մէջ , անգղիացոց առուտուրին
երկրորդ կարգը կըստուգուի : 1835-36 թն առուտուրը
այսպէս հաշու կըլայ . ներս մտած սպրանքը 39,
041,300 ֆունտի . զորս ելածը 6,355,400 ֆուն . ընդ
ամենը 45,396,700 ֆուն : 1836-37 թն չինացի վաճա-
ռականաց ժողովը՝ որուն միջնորդութեամբ կըլ-
լայ օտարականի հետ առուտուր , ամերիկայի նաւե-
րուն բերած և տարած սպրանքը բոլոր գումարը
կըհաշուէր 13,000,000 ֆունտի չափ :

Առևտրական չինացոց հետ առուտուր կընէ
Վիսթրիա քաղաքին մէջ , որ Սիպրիայի սահ-
մանագլուխն է : Աս տեղը Չինաստանի խրկուելու
ապրանք մթերանոցն է . Վիսթրիայի հիւսիսե-
րկայնականները զործակալներ ունին հոն տեղ :
Վիսթրիայի դէմ , և սահմանագլուխն մէկս կողմը
չինացոց Մայմաչին քաղաքն է , ուր տեղ կըպահեն
Չինէն Առևտրական անցնելու ապրանքները :

ՅՈՒՆԱՍՏԵԼՆ

Իթեք , 18 Դպրիկ :

Իրիք օր մէկգլուկ վրայ երկրաշարժութիւն ըլ-
լալով՝ Պէդագոնի բոլոր արևմտեան եզերքը և
զած տեղանքը՝ շատ շինածքներ կործանեցան .
Վարոն քաղաքը աւերակ մը դարձաւ , և Սոգոն
փիլիսոփա ու բոլոր ուրիշ քաղաքները քիչ կամ
շատ վնաս կրեցին :

Իսկէց զատ՝ մարտի (չեքերկէն) ևս շատ մեծ
վնաս տրվաւ բոլոր առ նահանգներուն :

ԶԱՐԻՌՆԵԼՆ

23 Դպրիկ :

Թէպէտև ամեն տարի աւագ ուրբաթ իրիկունը
Սուրբ Թադման Թափորը մեծ հանգստով ու փա-

Վնգի զարմանալի կերպով մը ցամաքակղզիի պա-
տերազմը բացաւ , ու ինչպէս կայսրը արևմտեան ու
տեղաւոր յաղթութիւններ կընէր , նոր դաշնագրութիւն
մը ըրաւ հիւսիսակողմը , ձանձրացած ըլլալով այն պա-
հանջներէն , ուսկից միայն Վաղարշ կըշահէր :
Ինչպիսիք երկու նախնաճորդ տերութիւններու մէջ
եղաւ և Վաղարշ զոհ ըլլալու վճարեցաւ : Բարեկա-
մ Վրոստիս որոշեցին որ պատերազմ ընեն , իսկ Ռու-
սիոս առջի անգամ խաբէութեամբ մը չէրը մնալ ուղեց :

Փոք տեղը Վափուրէն երկրորդ անգամ Վեննա եկաւ
յաղթութիւններ ստանալով . գերմանացոց բոլոր եր-
կիրը իր օտար տակը առած կըստանանցընէր : Վափուրէն
ու Վափուրի պատերազմները յաղթութեամբ գլուխ
տարաւ . բայց նոյն ժամանակին ալ ապստամբութիւն ծա-
ղեցաւ Բրուսիոյ , Վիսթրիայի , Վիսթրի , Վալդէյի
մէջ : Սուրբ Վափուրի Թափորը՝ սպառնալիքներ
ընելով՝ պարտաւորեալ էր Պիոս Է փափը բռնել տալու
ու դերիի պէս Վաղարշ խրկելու : Ինչ ատենները
մէկ նոր խաղաղութեան գաշնագրութիւն մը եղաւ
Վեննայի մէջ . բայց զիտէր Վափուրէն Է ինչ վր-

առուորութեամբ կըկատարվէր . բայց , այս տարի ևս
առաւել բարեկարգութեամբ ու մեծաշուք հան-
դէսով եղաւ այս սրբադան պաշտօնը . հարիւր յե-
տուն հողի չափ կային Թափորին մէջ , Թէ և
կեղեցականք և Թէ աշխարհականք . որոնցմէ 24
երիտաւորը եղբարք կերտները բռնած էին , ու
վեց հողի քաղաքիս յարգի անձինքներէն ամալ հո-
վանին բռնէր էին , որուն տակը զգեստաւորեալ քա-
հանայ մը Սրբութիւն Սրբոցը կըտանէր : Վե՛ծ
բաղութիւն Թէ հայոց ազգէ և Թէ եւրոպացոցմէ
արք և կանայք արժանաւոր անհատութեամբ , և
յարգանքով ի զինին կային այս փառաւոր հանդէ-
սին , որն որ ամեն բարեկարգութեամբ ու առանց
շփոթութեան կատարվեցաւ , ի փառս Մարտիոյ և
ի պատիւ կաթողիկէ սուրբ եկեղեցոյն մերոյ :

Աս ամեն բարեկարգութեանց համար կըպար-
տաւորենք մեր մոտերիմ շնորհակալութիւնը յայտ-
նել արժանապատիւ Տէր Վաղարշ լուսարար քա-
հանային , որ ամեն կերպիւ հոգով չափ ինձամբ
կըտանի միշտ եկեղեցոյն պայծառութեամբ ու փա-
ռաւորութեամբ վրայօք :

Սերանիկի նամակները 10 Թիւով՝ նշանաւոր լուր
մը չունին Վափուրէնի մէջ : Եւ յիշմ աս գաւառը և
Եւրոպիա կատարեալ հանգարտութեան մէջ են ,
և անցածները եղած խռովութիւնները կատարե-
լապէս ոչնչացան կառավարութեան փութովը :

Եւրոպացի զօրքերուն մեծ մասը արդէն ճամ-
բայ ելած են Վրոստիսի երթալու :

Ս . Պանտիքա ծովագետը այս օրերս մէկ
յոյնի նաւ մը բռնեց , որուն նաւագետը ()տե-
սոյէն վաճառականի մը ցորենը բեռնաւորելով
փոխանակ իր տեղը տանելու ցորենը , ճամբան
կէսը ծախէր և մնացածն ալ ծախելով դրամը
պիտի յափշտակէ եզեր : Եւ յիշմ աս նաւը Իզմիր
բերին . և որովհետեւ նաւագետը յոնիացի է , անոր
համար անգղիական հիւպոթոսը զօրքեր դնել տը-
լաւ նաւին մէջ որ պիտի հոն կենան մինչև որ Պո-
լիսէն հրաման մը գայ :

տանգներու մէջ պիտի իյնայ . անոր համար Թափուր-
ներուն խօսքին վրայ ամենեւին վստահութիւն չունէր . ու
սպանիացիք անկախութեան ու ազատութեան վստահա-
ւոր օրինակ մը տուեր էին ժողովուրդին : Վերանայի
կտրիճ երիտասարդները իրենց պատուասիրութիւնը
իր մէկ գործիք մը ըրեր էին Վրոստիս ընդհանուր ծա-
ռայութեանը համար . ու Սպարս անունով ծաղկահա-
ռակ գերմանացիին համարձակութիւնը (որ բռնեցաւ ,
երբ որ սպաններ կուլէր Վափուրէն) , իր որտե՛ն մէջ մէկ
խորին տպաւորութիւն մը ըրած էր : Ո՞վ կընայ հաւատա-
լի կարողութեան վրայ տարակուսեցաւ , ու մասնեց ու-
րիշ մէկ հին պետութիւն մը իրեն օգնութիւն կանչելու :
Ինչպէս կըկարծէր , Թէ իր ձեռքին մէջ պիտի ունենայ
բոլոր Եւրոպան , Թէ որ իրեն գործակից ընէ մէկ տեքու-
թիւն մը՝ որ միշտ յաղթութեամբ ըլլալով , միշտ առջինը ու
վերջինը եղած էր մեր ապստամբութեան ծագած կոռիւն
մէջ :

(պիտի շարունակուի :)

Ինգղիական տերութիւն չինաստ մէջ :

Կլօպ բաւած օրագրութեանը մէջ կըկարդացուի :
« Նիդերլանտի անցքերը օր ըստ օրէ շատնալով ,
անանկ կըկարծենք որ մեր ընթերցողները հաճու-
թեամբ սրտի պիտի ընդունին հետեւեալ աղեւսա-
կը , որով ճիշդ տեղեկութիւն մը կուենան մեր
չինաստ մէջ ունեցած տեղեկութեան ընդարձակու-
թեանը և բաղմամտութեանը : Եւրոպան կըհա-
մարինք նշանակել նախ մեզի գաշնակից և հար-
կատու ազգերուն ցուցակը , ինչպէս և մէկ քանի
տեքութիւններուն վրայով որոնք անկախ են . . . :

Ինգղիայի երկիրները :

բառակուսի մղոն 1) : բնակչութիւն :

Վախագահութիւն Պէն		
Կալայի	328,000	57,500,000
» Մատրասու	154,000	15,000,000
» Պոմպայի	11,000	2,500,000
Տէքան նահանգին մէջ		
երած տեղանքը 1850 . ու		
ընդ ամենը անգղիական		
երկիրներուն	553,000	83,000,000

Ինգղիայի դաշնակից և հարկատու երկիրները :

1 Սպարսի Ռաշան	27,000	3,000,000
2 Վիզամ	96,000	10,000,000
3 Վալիփուրի Ռաշան	70,000	3,000,000
4 Եւրոպի Թագաւորու-		
թիւնը	20,000	3,000,000
5 Կուրքուար	18,000	2,000,000
6 Պոմպայ , 5,000 . Վա-		
ղահ , 6,500 . Պոմպայ ,		
2,500	14,000	1,500,000
Սիդարայի Ռաշան	14,000	1,500,000
8 Վրափանքօր , 6,000 .		
Վալի , 2,000	8,000	1,000,000
9 Ռաշայի իշխանու-		
թեան տակը՝ Կէտիփուրի ,		
Եւրոպիփուրի , Պիլքմէրի ,		
Կէտիփուրի , և Վալ-		
փուրի ուրիշ մեծերուն		
կառավարութեան տակը	288,000	15,000,000
10 Զօլքար		
11 Սէյիք		

Ինկախութիւն ունեցող երկիրները :

Սրնտի երկիրները	30,000	4,000,000
Եւրոպի Ռաշան	53,000	2,000,000
Եւրոպի »	50,000	3,000,000
Սրնտի Վմեր	24,000	1,000,000
Եւրոպի անկախ տեքու-		
թեան վերաբերեալ եր-		
կիրները	18,000	1,000,000
ընդ ամենը	1,283,000	134,000,000

1) Վառակուսի մղոն կըսվի այնքան , տեղը՝ որ
մէկ մղոն լայնութիւն ու մէկ մղոն երկայնութիւն
ունի :

Պոմպայէն մարտ 20 թիւով նամակ մը առինք . որով մեր յարգի թղթակիցը հետեւեալ լուրերը կուտայ :

« Լիզվանիստանու կողմէ առած լուրերնիս միշտ տրտմաւթ են . գրեթէ բոլոր անգղիացի զօրքերը՝ 15000 հոգիի չափ բնաջինջ եղած կը համարուին : Բրդէն լսած էք սրբ Ուլիէմ Մէկնօտըն զեսպանին սպանվիլը . ասիկա Պոմպայու նոր քաղաքապետ անուանած էր : () Երգրութիւնները այլ և այլ կերպիւ կը պատմեն անոր սպանվիլը . ոմանք կըսեն , թէ ատրճանակով (փիշոֆով) մեռցուցին , ապա տամբ իշխաններուն հետ դաշինք ընելու ատենը . բայց ուրիշները՝ այլ եղանակաւ կը պատմեն տա զժբաղդ զիպուածը :

Լիզվանիստանու արտաքին շատերը իրենց տիկիներովը կալանաւոր (հափրա) եղած են . ուրոնց հետն է յիշեալ զեսպանին տիկինը : Բայց պատեալովն սկիզբէն մինչև հիմակ կը հաշտուին , թէ 43 անգղիացի պաշտօնատար սպանվիլ է , 81 կորսուեր են , այսինքն ինչ բլալին և ուր տեղ գրուներվին յայտնի չէ . ու 24 հոգի բռնուած են իւրգիւրաբար ու Վապուլի մէջ , տիկիներէն ու մանկունքներէն ՚ի զատ :

« Տակաւին յայտնի չէ , թէ ինչ կերպով վըրէժխնդրութիւն առնելու է անգղիական տէրութիւնը , տա ամեն նախատիքներուն ու չարիքներուն համար . որովհետեւ կը հաստատեն թէ առանկ նախատինք ամենեւին կրած չէին անգղիացիները , չնդկատանու տէր բլալին ՚ի վեր :

« չնդկատանու ընդհանուր նոր կառավարիչը , լոյտ Լէնպօրօ փետրվար 16 ին կալեաթա հասաւ . տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ քաղաքական վարմունք պիտի ունենայ իր կառավարութեան ընթացքին մէջը :

« Վապուլի Վապուլի ըսված անգղիացիներ օրադրութեան մէջը փետրվար 14 թիւով , հետեւեալ յօդուածը գրված է :

« Հայոց երեւելի պարոնները՝ իրենց արժանապատիւ հոգեւոր Բաշնորդին հետ բնկերացեալ՝ անցած իրեքշաբթի օրը ներկայացան Վեժապուիւ կոմսին Վիլիսիի , (որ նախկին ընդհանուր կառավարիչն է չնդկատանու) ինդրելով Նորին Վսեմութենէ , որպէս զի հաճեցի ընդունիլ սիրով , իրենց բարեմաղթական յարգանայ աղբրաւ գիրը առ Նորին Վեժապուութիւն թագուհին լիզվանի , արքայադուլոյն ծննդեանը համար : Յիշեալ շնորհաւորական աղբրագրին մէջը՝ կալեաթայու եղած բոլոր հայերուն ստորագրութիւնը կայ : Վեժապուի կոմսը խիստ քաղցրութեամբ ընդունից հայոց մեծամեծները ու հաճեցաւ ծանուցանել իրեն յօժարութիւնը անոնց սրտին փափաղը կատարելու համար , և թէ իրեն մեծ ուրախութիւն մը ըլլալու է , լիզվան հասնելուն պէս առաջին տուրիւ , իրենց բարեմաղթանայ աղբրաւ գիրը մատուցանել առաջին Նորին Վեժապուութեանը . հաւաստի առնելով զանոնք , թէ ինքը արդէն աներկբայ է , թէ լիզվանի Վեժապուութեանը հետ շատ մարդասիրութեամբ ու քաղցրութեամբ պիտի ընդունի անոնց շնորհաւորական աղբրագիրը :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ
ԳԱՂՂԻՆ

Մարտիկա , 9 Լգրիլ :

Բամպակ : Խիստ մեծ թուրութեան մէջ է : Լիզվանիստանու կողմէն ցած գինեւորութեան ծախվելուն պատճառաւ , իզմիրու տեսակներուն անունը տըւող չէ կայ :

Մեռաքս : Վիչ գործառնութիւններ կը լսան . թէ ծախողները և թէ առնողները նոր հոնձին ինչպէս ըլլալը կըստան . բայց մինչև հիմակ անձրևները ու սաստիկ ցուրտը հոնձին առատութեանը վնաս տըւին . Վարակաստանու մեռաքսին գինը՝ 12 էն մինչև 16 ֆուանք է կէս քիլօկրամը ըստ տեսակին . Վարեամպուլինը՝ 14 ֆուանք . Պրուսայինը՝ 16-18 1/2 . Մէշտուտին գինը՝ 18-22 : Լաւջին ու լաւ տեսակները կուզվին , որովհետեւ խիստ հաղուագիւտ են :

Նէհրի : Թուլ է . ու 3 ֆուանք կէս քիլօկրամը զիւրաւաճառ չէ :

Մեղամոմ : Վիչ տարանք կայ . աս օրվան արժողութիւնը՝ 240-245 ֆուանք է յիսուն քիլօկրամը :

Տորոն : Թուլ է . 50-56 ֆուանք յիսուն քիլօկրամը հաղու թէ կը վաճառվի :

Գլատոր : Լիզվանիստանու մէջ է . սեւը՝ 15 սօլ տի կրծէ կէս քիլօկրամը . կանանցը և սեւը խառնած՝ 14 սօլտի . Ճերմակը՝ 11 1/2-12 :

Սուսամ : Կուզվի ու զիւրաւաճառ է . պատրաստ տարանքին գինը՝ 55 ֆուանք է հարուր քիլօկրամը , հարուրին 2 վար իջեցունելով . ու 50-52 ֆուանք , նոր տարիին առջի ամիսները տարանքը առանդելու պայմանով :

Կաւաւո (քէթէն թօհուր) : Վիչ կայ , ու կուզվի . Բուլմէլի և Լիւսուլի պատրաստ տարանքը՝ 32-33 1/2 ֆուանք հարուր քիլօկրամը զիւրաւաճառ է . Սե ծովուն տարանքը 32 ֆուանք հարուրին 1-1 1/2 վար իջեցունելով կը ծախվի :

Գործառնութեանը վերաբերեալ ձէթ : Միշտ կուզվի ու քիչ տարանք կուգայ . աս շաբաթ բաւական գործառնութիւններ եղան զանազան գինեւորով . քանի մը ամիսէ ետքը տարանքը առանդելու պայմանով . պատրաստ ձէթին գինը՝ 133-134 ֆուանք է քիլօկրամին . կը հաստատեն թէ 42 նաւ վարձըւած են , որոնք ձէթ բեռնաւորելու երթալու են իզմիրու կողմերը :

Լիֆիօն : Թուլ է . մեծ կտորներուն գինը՝ 10 ֆուանք է կէս քիլօկրամը . պղտիկ կտորները՝ 12-13 ֆուանք կը ծախվին հարուրին 2-3 վար իջեցունելով :

Թիֆթիք : Լիզվանիստանու տեսակ տարանքը հաղուագիւտ է . այսու ամիսայնիւ հիմակու հիմայ 45 սօլտիէն աւելի չի ծախվի կէս քիլօկրամը . ուրիշ վարնոց տեսակները ամենեւին չուզվի :

ՏԱՂԿԱՍՏԱՆ

Օմիւնիւ , 24 Լգրիլ :

Վաղաքիս առեւտրական վիճակը մի և նոյն անշարժութեան մէջ կը գտնուի , քանի մը տեսակ

տարանքներէն ՚ի զատ : Սուսամը ու կաւաւոն (քէթէն թօհուր) միշտ կուզվին , բայց գրեթէ ամենեւին տարանք չի կայ . ձէթը ևս կուզվի ու կը հաստատեն թէ , մինչև 210 զուռուշ լաւ տեսակը ծախվի է , ֆուաքապօրօ , այսինքն Նաւուն մէջը առանդելու պայմանով , բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Սուրբ Սարգիսի գործընկեր տարանքը շարունակ կը բանի , ուր տեղ հիմնուհիւնայ վարժարաններուն հարկաւոր եղած այրերնարան ու հեգերէն սաղմոս եւ , կը տպվի : ՍՎ որ կը փափագի մասնաւոր բան մը ու գիրք մը տպել տալ կը յուսանք թէ ըստ ամենայն մասին շնորհակալ կը լայ թէ գնոյն աժանութեանը և թէ տիպերուն գեղեցիկութեանը կողմանէ :

Յիշեալ տարանքը ունի նաեւ հայաղի քաջ կազմարար մը , պարոն Վիկտոր Վ . Մարգարեան անունով , որուն խանութը հին Պէդեստէնն է , որ աժան գինով ու շատ գեղեցիկ կը կազմէ գիրքերը :

Լաւրեանութիւն Օմիւնիոյ ըստ ջերմաչափին Սոմուրի :

Հինգշաբթի 23 ապրիլ :

Ի սաուրի 16 աստիճան :
Հարեգական 19 ,, :

ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ . Ը () Երգրել շաբաթ անգամ մը կը տըւի :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 զուռուշ է , կանխիկ . ով որ ուզէ կրնայ ստորագրվի :

Իզմիր՝ օրագրութեան տարանքը :

Պօլիս՝ երկու խանը Սոմճեանց Սկրտիչ աղային գրատունը :

Պուրսա՝ Վապաքճեան Սոմթէոս ու Վիկտոր աղայից մաղազան :

Լիզվանիստանու Վարապէս աղային մաղազան :

Վահրէ՝ Լիզվանիստանու մահտեի Լիզվանի աղային գրատունը :

Հոպպէ՝ հարութիւնն Սուրատ աղային գրատունը :

Թիֆթիք՝ Լիզվանիստանու Վիկտոր աղային գրատունը :

Լիզվանիստանու հարութիւնն Սուրատ աղային մաղազան :

Տիարպէթի՝ Պարոն Վամիսնոսին մաղազան :

Լաւ՝ Պըլլըքէնի աղայ և զբարց մաղազան :

Պաղտատ՝ Լիզվանիստանու թարգման աղայ Խաչիկին տունը :

Վաւրէ՝ Էրմաղանիստան Վարապէսի աղայ Վալուսին վաճառատունը :

Թէհրան՝ Լաւրեանց թագէոս Խանին բնակարանը :

Պոմպայ՝ յարգի պարոնաց Լիզվանիստանու որդւոց և ընկերաց վաճառատունը :

Սիւնիփօր ու Պաղապիս՝ յարգի պարոնաց Սեթ և զբարց գրատունը :

Ի ՏՊԵՐԵՆԻ ՍՏԵՓԵՆՆՈՍԻ ՊԵՊՈՒՆԵ